

KONTRÁNÉ HEGYBÍRÓ EDIT – CSIZÉR KATA

Az angol mint lingua franca a szaknyelvet tanuló egyetemisták gondolkodásában

English as a lingua franca: The language learning dispositions of university students of ESP

The well documented global spread of English raises a number of research issues relevant for the foreign language learning context in Hungary. As even the most conservative estimates agree on the fact that there are more nonnative users of the English language than native ones, native norms are increasingly reevaluated in applied linguistics, and labels such as *English as an international language* (English used among both natives and non natives) or *English as a lingua franca* (English used among non natives) emerge. The aim of our research was to map how non-language major Hungarian university students think about the English language and what dispositions they have towards the lingua franca use of English. Our standardized questionnaire obtained data from 239 participants studying at four different universities in various parts of Hungary. Statistical analyses of the data have yielded several important results: First, our participants all agree that both general English and English for specific purposes is important in today's world. Second, in terms of their thinking about English, we can conclude that students' dispositions are shaped by both English as a native language and English as a lingua franca. Third, as regards the different skills, native norms seem to be most important in writing, while concerning pronunciation the native norms seem to be less vital. The pedagogical implications of this study concern how teachers should take into consideration students' awareness of English as a lingua franca and how it changes learning aims and objectives.

Az angol nyelv világméretű elterjedése és annak következményei sokat foglalkoztatták a szakembereket az elmúlt 10–15 évben. A széles körű nyelvhasználat eredményeképp olyan becslések láttak napvilágot, hogy ma már négyszer többen vannak azok, akik nem anyanyelvként beszélik az angolt, és hogy az angol nyelven folyó kommunikáció legnagyobb részét olyan beszélők között folyik, akiknek nem az angol az első nyelve (Crystal 1997, 2003; Graddol 2006; Kachru 1996; Neuner 2002). Ezzel párhuzamosan az anyanyelvi beszélő nyelvhasználatát mint etalon fokozatosan megkérdőjeleződött, s különböző elnevezésekkel megjelent az angol mint világnyelv / nemzetközi nyelv / lingua franca fogalma, melynek meghatározása és leírása nemcsak izgalmas feladat, de a nyelvtanítás szempontjából rendkívül fontos is. Fontos, mert a korszerű nyelvpedagógia szerint a nyelvtanulót a valós nyelvhasználatra kell felkészíteni, s ez az angol esetében napjainkban főként a nem angol anyanyelvűekkel való kommunikációs képességet jelenti. Különösen igaz kell, hogy legyen ez a megállapítás azokra a nyelvtanulókra, akik a nyelvet nem bölcsészhallgatóként a nyelv szépségéért, az angol nyelvű

irodalom és kultúrák tanulmányozása végett akarják elsajátítani, hanem a gazdasági szférában szeretnének elhelyezkedni, és ott akarnak a nyelvtudásuk által sikeresebbek lenni, külföldi kollégákkal tárgyalni, nemzetközi csapatban dolgozni, munkavállalás céljával külföldre utazni, vagyis akik a pályájukra való felkészülés kapcsán szaknyelvet tanulnak, illetve szaknyelvet használnak. Megfontolásra, továbbgondolásra érdemes Widdowsonnak egy 1997-es cikkében közölt véleménye, mely szerint az angol mint nemzetközi nyelv voltaképpen angol szaknyelv (Widdowson 1997), hiszen éppen a szaknyelv az, amit nem az anyanyelvi beszélőhöz köthető céllal tanulnak az emberek, hanem azért, hogy különböző globális szakmai közösségek tagjaivá válva szót tudjanak érteni a szakmai közösség többi tagjával.

Bár az angol mint lingua franca korpuszvizsgálatok (pl. ELFA, VOICE) intenzíven és eredményesen folynak, Jenkins (2006) megállapítása szerint a kutatási eredmények nehezen találnak utat a nyelvtanításba: tankönyvek, tananyagok, módszerek változatlanul az anyanyelvi beszélővel történő sikeres kommunikációt tűzik ki célul, így kérdés, vajon mennyire felel meg a nyelvtanítás tartalma és célja a nyelvtanulók valós szükségleteinek és igényeinek. A szerzőnek ez a figyelemkeltő állítása arra inspirált bennünket, hogy egy kérdőíves kutatásban megvizsgáljuk: a különböző, főként műszaki-gazdasági jellegű tanulmányokat folytató magyar egyetemisták körében milyen elgondolások, képzetek uralkodnak az angol nyelvről. Megjelennek-e gondolkodásukban az angol mint lingua franca tulajdonságaira és használatára jellemző megállapítások? Az alábbiakban a szakirodalom rövid áttekintése és a fogalmak meghatározása után egy olyan felmérést mutatunk be, melyet négy¹ különböző magyarországi egyetem műszaki-gazdasági pályára készülő hallgatói körében folytattunk 2010 tavaszán.

Az angol mint lingua franca

Az angol nyelvet beszélők számának ugrásszerű növekedése a kilencvenes évek közepe óta intenzíven foglalkoztatja a nyelvpolitikával, nyelvpedagógiával foglalkozó szakembereket. Míg egyesek az angol előretörése kapcsán a más nyelvek háttérbe szorulására hívják fel a figyelmet (Phillipson 1992, 2001, 2006), mások az angol nyelvvel együtt eluralkodó nyugati nyelvtanítási és nyelvtanulási módszerek más kontextusban való alkalmazásának elhibázott gyakorlatára világítanak rá (Coleman 1996; Holliday 1994, 2005; Pennycook 1994). Megint mások arról vitáznak, hogy kié, kinek a „felségterülete” az angol, pontosabban *az angol nyelvek*, így, többes számban (Hu 2004; Kachru 1996; Widdowson 1994). A nem anyanyelvi beszélők részvételével folytatott interakcióban használt angol megjelölésére különböző elnevezések születtek, mint például a *nemzetközi angol*, a *globális angol* vagy az *angol mint nemzetközi nyelv*. Az elnevezések közötti különbségek és átfedések tárgyalására itt nem térünk ki, erről részletesebben lásd Jenkins (2007) vagy Seidlhofer (2003, 2004, 2005) írásait. A cikkünkben bemutatott kutatásban vizsgált angol megnevezésére az utóbbi években az *angol mint lingua franca* (ELF) elnevezés vált általánossá, mi is ezt tartjuk

¹ Eredeti terveink szerint orvostanhallgatókat is szerettünk volna bevonni a vizsgálatba, de az egyik megkeresett egyetem nem rendelkezik olyan nyelvi intézettel, ahonnan segítséget kaphattunk volna az adatgyűjtéshez, egy másik vidéki egyetemről pedig sajnos nem kaptuk vissza a kiküldött kérdőíveket.

a legmegfelelőbbnek, ezért ezt használjuk és a következőkben ennek a jellemzőit mutatjuk be.

A legelterjedtebb meghatározások szerint az ELF az angol nyelvnek olyan önálló változata, mely a nem anyanyelvi beszélők közötti kommunikációban használatos (Jenkins 2006; Seidlhofer 2005; Seidlhofer és társai 2006). Beszélői önálló, az anyanyelvtől független normát alakítanak ki, mert a legfőbb elérendő cél a lingua franca nyelvhasználó számára nem az anyanyelvi beszélő nyelvi kompetenciájának az elérése vagy megközelítése, hanem a kölcsönös érthetőség.

Az angol mint lingua franca nyelvészeti szempontú leírása idáig a beszélt nyelvre, azon belül a kiejtésre (pl. Jenkins 2000, 2005), a lexikogrammatikai jellemzőkre (pl. Pitzl, Breiteneder és Klimpfner 2008) és a pragmatikai nyelvhasználatra (pl. Meierkord 2000) összpontosult. Mindegyik területen a központi kérdés az anyanyelvi beszélő mint mérce elutasítása, helyette önálló, lingua franca normák megjelenése. Az ELF beszélők között ritka a félreértés, a beszélőket a kooperációra, konszenzusra való törekvés és az egymást segítő hozzáállás jellemzi (Firth 1996). Az ELF beszélők eszköztárának fontos eleme a körülírási képesség, mely átsegíti őket mind a hiányos szókinccs, mind az egyoldalú idiomatikus nyelvhasználat által okozott nehézségeken. Az ELF használó beszédében nem hiba, hanem nyelvi változat számos olyan kiejtésbeli alak, szóhasználat vagy nyelvtani jelenség, melyek ellen a nyelvtanárok minden eszközzel harcolnak. Példának említhetnénk a külföldiek számára többnyire nehéz *th* hangok más hangokkal való helyettesítését, az igék jelen idő egyes szám harmadik személyében az *-s* rag elhagyását, vagy az *isn't it?* alak használatát valamennyi *ugye?* kérdés helyett. ELF kutatók korpuszvizsgálatok sorát folytatják ezek részletes leírására. Legismertebbek közülük a Vienna Oxford International Corpus of English (VOICE; www.univie.ac.at/voice), vagy az English as a Lingua Franca in Academic Settings (ELFA; www.uta.fi/laitokset/kielet/engf/research/elfa) vizsgálatai.

Az angol előretörése Magyarországon

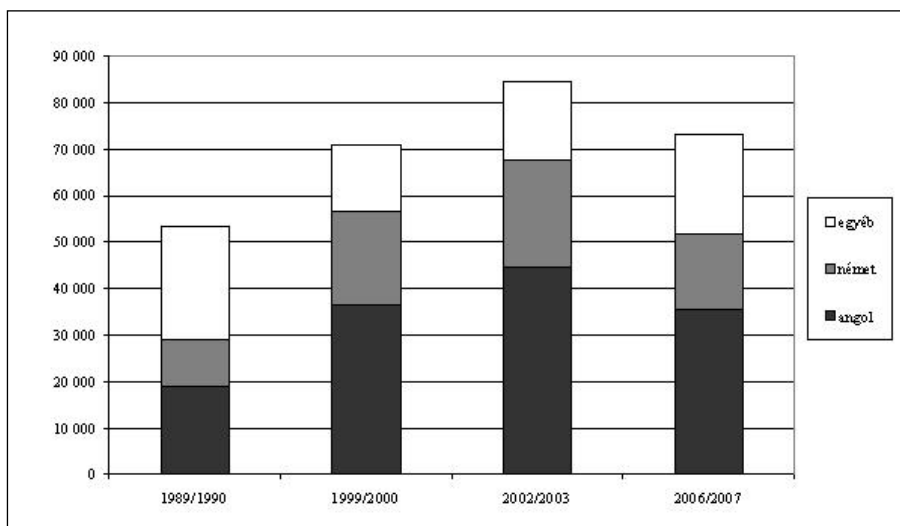
Magyarországon is tanúi lehettünk annak, hogyan szorította nem várt gyorsasággal háttérbe az angol a többi idegen nyelvet a rendszerváltás után életbe lépett szabad nyelvválasztás során. Ezt állapították meg Dörnyei, Csizér és Németh (2006) országos reprezentatív kutatásai, melyek a különböző nyelvek iránti motivációt vizsgálták 13–14 évesek körében. Az 1993, 1999 és 2004-ben felvett adatok szerint a kilencvenes évek közepén az általános iskolás diákok negyede tanult angolul vagy németül, a 2000-es évekre azonban a két nyelv közötti arány módosulni kezdett, és 2004-ben angolul már a diákok 56 százaléka, míg németül a diákok 46 százaléka tanult az általános iskolákban. A nyelvtanulási preferenciára vonatkozó adatok még inkább az angol növekvő népszerűségét mutatták: 2004-ben az angolul tanuló általános iskolások több mint háromnegyede (76%) nyilatkozott úgy, hogy biztosan tudja, a jövőben is szeretne angolul tanulni, míg a németesek között jóval kevesebben mondták (40%), hogy a németet biztosan folytatni szeretnék (Csizér 2007).

Az angol előretörését mutatják az akkreditált nyelvvizsgaközpontok statisztikái is, melyek szerint a 2000 és 2009 között letett több mint 1,3 millió nyelvvizsgának 62 százalékat tette ki az angol és 28 százalékat a német, míg a többi nyelvnek együttesen mindössze 10 százalék jutott (Kontra és Bartha, megjelenés alatt). A felsőokta-

tásban évekre visszamenően ez az arány figyelhető meg: angolt általában közel kétszer annyian tanulnak, mint németet, az egyéb nyelvek aránya pedig ezekhez képest együttevén is meglehetősen alacsony. Az 1. táblázatban a felsőoktatásban idegen nyelvet tanuló, de nem nyelvszakos hallgatók arányát mutatjuk be a rendszerváltás évében, az ezt követő 10. évben, az angol szempontjából kiugrást eredményező 2002/2003-as tanévben és a legutolsó évben, melyről adatok állnak a rendelkezésünkre (Központi Statisztikai Hivatal 2008).

Tanév	angol	német	egyéb (francia, olasz, spanyol stb.)	összes nyelvtanulók (100%)
1989/90	18.889 (35,37%)	10.153 (19,01%)	24.352 (45,61%)	53.394
1999/00	36.480 (51,49%)	19.946 (28,15%)	14.414 (20,35%)	70.840
2002/03	44.475 (52,65%)	23.387 (27,69%)	16.596 (19,65%)	84.458
2006/07	35.670 (48,64%)	16.286 (22,21%)	21.370 (29,14%)	73.326

1. táblázat: A felsőoktatásban idegen nyelvet tanulók számának alakulása a rendszerváltástól 2006/2007-ig (Forrás: Oktatás-statisztikai évkönyv, 2007–2008.)

1. ábra: A felsőoktatásban angolt, németet vagy más idegen nyelvet tanulók nem nyelvszakos hallgatók arányának alakulása 1989/90 és 2006/2007 között

Az 1. ábra oszlopdiagramja szemléletesen mutatja, hogyan ugrott meg az angolul tanulók száma a rendszerváltás éve után, de az is látható, hogy a felsőoktatásban a németet tanulók száma is arányosan megnőtt. 2006/07-ben már az egyéb nyelvet tanulók aránya is növekedést mutat, ami részben annak is lehet köszönhető, hogy a felsőoktatásban sokan csak a diplomához szükséges kötelező nyelvvizsga megszerzése céljából tanulnak idegen nyelvet, s ha az angol vagy a német nem megy, megpróbálnak valamilyen könnyűnek tartott nyelvből, elsősorban eszperantóból vizsgázni, de népszerű a lovári nyelv is (Kontra és Bartha, megjelenés alatt).

Európai összehasonlítás

A magyar népesség nyelvtudása az Európai Unióban az utolsók közé teszi az országot (Eurobarometer 2006). Míg a 25 tagállamot számláló Unióban (EU25) végzett felmérés szerint a megkérdezettek 56 százaléka el tud társalogni valamilyen idegen nyelven, a magyarok közül ezt csak 42 százaléknyan állítják magukról. Ugyanakkor a magyar megkérdezettek 82 százaléka egyetért azzal, hogy az idegen nyelvek tanulása a saját egyéni sorsának alakulása szempontjából fontos, s ez a szám az EU25-ben 83 százalék. Az anyanyelvű beszélőkkel együtt az EU25 polgárainak 51 százaléka tud angolul. Az angolul tudó nem angol anyanyelvű EU25 polgárok aránya 38 százalék, hazánkban viszont csak 23 százalék, amivel a rangsor legvégén kullogunk (2. táblázat). Érdekes ezzel az eredménnyel összevetni azt is, hogy Magyarországon több éven át és több órában tanulnak idegen nyelvet a közoktatásban, mint a legtöbb EU25 államban.

	EU25 átlag	Magyarország	Helyezés
El tud társalogni legalább egy idegen nyelven	56%	42%	21.
A nem angol anyanyelvű angolul megszólalni tudók aránya ¹	38%	23%	23.*
Saját egyéni sorsának alakulása szempontjából fontos az idegen nyelv ¹	83%	82%	18.
Az idegennyelv-tanulásra fordított minimális összes óraszám a közoktatásban ²	729 óra	944 óra	–
A nyelvtanításra fordított évek száma összesen ²	7,5 év	9 év	–

2. táblázat: Nyelvtudás és nyelvtanulás az Európai Unió 25 országában és Magyarországon (Forrás: ¹Eurobarométer 2006; ²EACEA 2008)

* Utolsó, mert Angliát és Írországot itt nem számítjuk.

Ha Magyarország fel szeretne zárkózni a fejlettebb államokhoz, és intenzíven részt akar venni a gazdasági folyamatokban, akkor a fenti állapot nem tartható. Elengedhetetlen, hogy a különböző vállalatoknál, gazdasági szervezeteknél dolgozó szakemberek beszéljenek idegen nyelveket, és tudjanak kommunikálni az EU-ban legelterjedtebb nyelven, angolul. Ezért úgy gondoltuk, érdemes megvizsgálni, hogy a jövő szakemberei, a legkülönbözőbb műszaki és gazdasági pályákra készülő s a szaknyelvet tanuló fiatalok hogyan viszonyulnak az angolhoz, milyen fontosságot tulajdonítanak az angol nyelv tanulásának, milyen célok és elképzelések vezérlik őket.

Adatgyűjtésünk tág területet ölelt föl, melyről teljes egészében egyetlen cikk keretében nem tudunk beszámolni, ezért ebben a közleményben az alábbi kérdések megválaszolására szorítkozunk:

1. Milyen fontosságot tulajdonítanak a szaknyelvet tanuló egyetemisták az angol nyelvnek?
2. Milyen mértékben és formában van jelen a szaknyelvet tanuló egyetemisták körében az anyanyelvi beszélő nyelvhasználata mint eléréendő cél?
3. Milyen mértékben és formában jelennek meg gondolkodásukban az angol mint lingua franca jellemzői?

4. Milyen különbségek mutatkoznak a fenti kérdésekre kapott válaszokban földrajzi megoszlás szerint?
5. Milyen nyelvpedagógiai következtetések vonhatók le a fenti kérdésekre kapott válaszokból?

A kutatás módszere

Résztvevők

Az adatgyűjtést négy magyarországi felsőoktatási intézményben a helyi oktatók segítségével végeztük. A mintába egy fővárosi intézményt választottunk be (BP), egyet a nyugati határszélről (NM), egyet a keleti országrészből (KM) és egyet Dél-Dunántúlról (DD). Három intézmény, BP, NM és KM hagyományosan műszaki szakembereket, főként mérnököket képez, a negyedik intézmény, DD korábban főiskolaként volt ismert, ma több kart, köztük egy gazdasági kart működtető egyetem. A minta egységessége érdekében szándékosan nem gyűjtöttünk adatokat olyan nyelvigenyes szakot végző hallgatók köréből, mint például az idegenforgalom, vendéglátás vagy külkereskedelem, mert ezeket a szakokat gyakran éppen az idegen nyelvek iránti fokozott érdeklődés, szubjektív vonzalom miatt választják az érettségizettek, azért hogy minél többet és minél mélyebben foglalkozhassanak az idegen nyelvvel. Kutatásunkhoz olyan mintát kerestünk, ahol az angol nyelvtudás feltételezhetően nem cél, hanem eszköz.

A mintánkban szereplő résztvevők, összesen 239 fő, valamennyien egyetemi hallgatók, életkoruk szerint 18–36 évesek, átlagéletkoruk 22 év. A nemek szerint az adatközlők többsége fiú ($n=161$; 67,6%), egyharmada lány ($n=77$; 32,4%; hiányzó adat $n=1$). Szakterület szerint mintánk igen széles kört fed le: az adatközlők többsége valamilyen mérnökhallgató (építés-, építő-, gépész-, közlekedés-, vegyész-, villamos-, agrár-, erdő-, környezetmérnök, mechanikai, faipari, vadgazdálkodási mérnök), de van köztük pénzügy-számvitel és belsőépítész szakos hallgató is.

A kutatási eszköz

Az adatgyűjtést saját készítésű, 55 tételből álló magyar nyelvű kérdőívvel végeztük, melynek első része 45 állítást tartalmazott az angol nyelvről, a nyelvtanulásról, a szaknyelvről, illetve az angol mint lingua franca-ról. Az állítások megfogalmazását a releváns nemzetközi szakirodalomra építettük, s a résztvevőknek azt kellett eldönteniük, hogy igazak-e rájuk az állítások vagy sem. A válaszadásra 5 fokú skála állt rendelkezésre, mely az 5 = „Teljesen igaz”-tól az 1 = „Egyáltalán nem igaz” állításig terjedt. A második részben szereplő 10 kérdéssel a résztvevők tanulmányaikra és nyelvtanulási tapasztalataira vonatkozó információt gyűjtöttünk. A kérdőív előzetes kipróbálása három, a mintában nem szereplő hallgatóval történt, akik hangos gondolkodással válaszoltak a kérdésekre, hogy fény derüljön az esetleges félreérthető vagy pontatlan megfogalmazásokra, melyeket ezután javítottunk.

Az adatgyűjtésre 2010 április–májusában került sor. A kérdőívek kitöltését az egyes helyszíneken oktató kollégák az óráikhoz kapcsolódóan végezték, így biztosítva a 98 százalékos visszaküldési arányt. A kitöltés névtelen volt, az íveket csak a kitöltés helyszínét regisztráló jellel láttuk el. A beérkezett kérdőíveket SPSS program segítségével kódoltuk és tisztítottuk. Mivel a kérdésekre kapott válaszokat érdemes volt területi megoszlás szerint is megvizsgálni, az elemzéshez a leíró statisztikán kívül

ANOVA-t (csoportok közti különbségeket elemző statisztikát) használtunk. Elemzéseink szerint különbségek mutatkoznak a nyugati (NM), keleti (KM), déli országrészben (DD), illetve a fővárosban (BP) tanuló hallgatók válaszai között, melyekre az egyes kérdéskörök tárgyalásakor külön-külön kitérünk.

Eredmények

Nyelvtanulási tapasztalatok

A mintánkban szereplő hallgatók 9 fő kivételével valamennyien tanultak már valahol szervezett formában angolul. Többségük a középiskolában (n=208; 87,8%) és az egyetemen (n=189; 79,7%), de a hallgatók több mint fele már az általános iskolában (n=131; 55,3%) találkozott az angollal. A résztvevők mintegy negyedére jellemző, hogy magántanárnál (n=73; 30,8%) vagy nyelviskolában (n=59; 24,9%) vett részt angoloktatásban. Angol nyelvterületen is mintegy egynegyedük járt (n=61; 26,5%). Az ott eltöltött idő hosszúsága igen változatos, a néhány naptól az 5–8 hónapig terjed. Többségük Angliában és Írországbán járt, de néhányan eljutottak az Egyesült Államokba vagy Ausztráliába is.

A nyelvtanulással töltött idő 1-től 15 évig terjed, átlagosan 8 év. Kíváncsiak voltunk arra, hogy az eddigi nyelvtanulási tapasztalataik alapján a megkérdezettek saját megítélésük szerint milyen szintűre értékelik a nyelvtudásukat. A választásra felkínált *kezdő* (A1, A2), *középhaladó* (B1, B2) és *haladó* (C1, C2) skálán az átlagosan 8 év nyelvtanulás után mindössze a teljes minta 10,2 százaléka jelölte be a haladó szintet. Középhaladónak tartotta magát a többség (63,4%), s noha csak a minta 10,2 százaléka (24 fő) tanult három évig vagy annál rövidebb ideig angolul, kezdőnek ítélte az angoltudását a megkérdezettek egynegyede (26,4%).

Az angol nyelv fontossága a mai világban

Az angol nyelv fontosságának megítélésében nagy egyetértés mutatkozott a megkérdezettek körében. A kérdőív valamennyi állítása közül az erre vonatkozó eredményezte a legmagasabb átlagot, 5 fokú skálán 4,44-et:

31. Az angol az egyik legfontosabb nyelv a mai világban. (4,44)

Az ennél sarkosabban megfogalmazott 1. sz. állítással is nagy volt az egyetértés:

1. A mai világban nem boldogul az, aki nem tud angolul. (3,88)

Ugyanakkor az is igaz, hogy feltehetően sokan nem saját indíttatásból tanulják az angolt, hanem csak a kötelező nyelvvizsga kényszere miatt. A 10. sz. állításunk erre vonatkozott:

10. Az egyetemistársaím csak azért tanulják az angolt, hogy a diplomához meglegyen a nyelvvizsgájuk. (3,37)

Mind a három kérdésre kapott válaszok szignifikáns eltérést mutatnak a különböző országrészek szerint:

Az 1. kérdésre adott válaszok NM és a többi egyetem között mutatnak szignifikáns különbséget ($F=4,624$; $p=0,004$), mégpedig úgy, hogy az NM átlaga szignifikánsan alacsonyabb (3,58), mint a többi. Ezt a különbséget azzal tudjuk magyarázni, hogy a nyugati határszélen Ausztria közelsége, az állandó osztrák jelenlét a városban, a határon túli munkavállalás és az intenzív üzleti és egyéb kapcsolatok mind-mind őrzik a német nyelv fontosságát, és gyengítik az angol szükségességéről alkotott meggyőződést.

A 10. kérdésre kapott adatok BP és a többi egyetem között mutatnak eltérést ($F=17,813$; $p<0,001$). A fővárosban tanuló egyetemisták válaszainak átlaga szignifikánsan alacsonyabb a többinél (2,64), és a KM egyetemén tanulók átlaga a legmagasabb (3,70), vagyis a BP hallgatói között kevésbé jellemző csupán a nyelvvizsga-bizonyítvány megszerzése céljából történő nyelvtanulás. Ennek többféle oka lehet: adódhat abból, hogy az ő képzésükben intenzívebb a nemzetközi kitekintés, nagyobb a hallgatói és oktatói mobilitás, de okozhatja a főváros erősen multinacionális jellege is.

A 31. kérdés esetében pedig a KM és NM egyetemeken megkérdezett diákok válaszai adtak szignifikánsan alacsonyabb átlagokat (NM=4,19 és KM=4,39), mint a BP (4,64) és a DD (4,80) eredményei ($F=5,938$; $p=0,001$). Ezek az adatok összevágtnak a 10. kérdésre adott eredményekkel, vagyis azon a területen, ahol a német nyelv regionális fontossága jelentős Magyarországon, ott kisebb fontosságot tulajdonítanak a diákok az angol nyelvnek. KM egyetemének alacsony értékeit pedig a kevesebb közvetett és közvetlen kontaktus-lehetőséggel magyarázhatjuk. Ez utóbbi kérdést alább még részletesen tárgyaljuk.

Az angol szaknyelv szerepe

Az angol szaknyelv használatával kapcsolatban hat állítást fogalmaztunk meg. Arra voltunk kíváncsiak, mennyire kötik össze adatközlőink az angol nyelv ismeretének fontosságát a választott szakterületükkel, a későbbi szakmájukkal, a szakmai érvényesülés lehetőségével. Állításaink többségével jelentős mértékben egyetértettek az adatközlők. Kiemelkedően magas az elhelyezkedésre és az internethasználatra irányuló állításokra kapott válaszok átlaga:

15. *Az én szakterületemen szükséges az angol ahhoz, hogy jó állást kapjon az ember.* (4,10)
43. *A tanulmányaimat és a munkámat nagyon segíti, hogy az interneten mindent megtaláljak angolul.* (4,09)

Amint azt a résztvevők bemutatásánál leírtuk, mintánk igen sokféle szakterületet ölel fel, ami azért fontos, mert adatközlőink többsége tapasztalja az angol nyelv dominanciáját a saját szakterületén elérhető publikációk, konferenciák vonatkozásában:

40. *Az én szakterületemen a legfontosabb konferenciák nyelve az angol.* (3,74)
5. *Az én szakterületemen azért fontos az angol, hogy a nemzetközi szakirodalmat el tudjam olvasni.* (3,55)
34. *Az én szakterületemen a legfontosabb folyóiratok angolul jelennek meg.* (3,36)
36. *Az én szakmámban, mindenki, aki számít, angolul publikál.* (2,93)

Az angol szaknyelvre vonatkozó kérdésekre kapott válaszok szintén statisztikailag szignifikáns eltéréseket mutatnak a területi megoszlás szerint:

A 15. kérdés esetében a NM hallgatói térnek el a többiektől, amit ugyanazzal tudunk magyarázni, amit az 1. kérdéshez írtunk. A nyugati határszélen a német nyelv erősen tartja magát, a végzés utáni elhelyezkedéshez adott esetben sokkal fontosabb lehet, mint az angol. Megítélésünk szerint a NM válaszadói ezért érzik kevesebben és kevésbé úgy, hogy egy jó állás megszerzése az angol nyelvtudáshoz kötődhet.

A többi kérdés mindegyike a BP és a többi vizsgált egyetem között mutat szignifikáns eltérést. A szakirodalomra, szakfolyóiratokra vonatkozó állításokra kapott válaszok szignifikánsan magasabb átlagot eredményeztek a BP, mint az NM, KM és DD egyetemistái körében: 5. számú állítás BP: 3,945 ($F=4,052$; $p<0,008$); 34-es számú BP 4,04 ($F=9,515$; $p<0,001$); 36-os számú BP 3,56 ($F=9,035$; $p<0,001$). Ugyanez mondható el a konferenciák nyelvére vonatkozó 40. és az internet szakmai célú használatára vonatkozó 43. állításról is: 40. számú BP: 4,30 ($F=6,960$; $p<0,000$); 43-as számú BP: 4,56 ($F=6,254$; $p<0,001$). Feltételezzük, hogy a fővárosi egyetemen tanulható szakok képzési követelményei vagy a szakok oktatói inkább elvárják a hallgatóktól, hogy tájékozottak legyenek a külföldi szakirodalomban, használják a nyomtatásban vagy elektronikusan elérhető forrásokat, így a fővárosi mintába bekerült hallgatók jobban ismerik ezeket a forrásokat, és jobban érzékelik az angol nyelv dominanciáját.

Az angol mint lingua franca a nyelvtanulási célokban

Érdekes kettősség mutatkozik meg abban, hogy az anyanyelvi beszélőéhez minél inkább hasonló nyelvtudás elsajátítása-e a hallgatók célja, vagy inkább az ELF kutatók által megfogalmazott olyan, angolul jól tudó kétnyelvű beszélővé válás, aki a nyelvet a más külföldiekkel történő sikeres kommunikáció érdekében tanulja és használja.

A nyelvtanulás céljának meghatározásában határozott egyetértés mutatkozik a lingua franca szakirodalomból ismert állításokkal:

39. *Az angoltudásommal az a célom, hogy a világ bármely tájáról érkező külföldivel jól meg tudjam magam értetni ezen a nyelven.* (4,36)
32. *Annyira szeretnék tudni angolul, hogy amikor a nyelvet használom, egy angolul jól tudó, művelt magyar benyomását keltsem.* (4,07)
12. *Nem azért tanul a világ angolul, hogy az angolokkal és az amerikaiakkal tudjon társalogni.* (3,84)

Miként az általános nyelvismeretre (39. állítás), úgy a szaknyelvre vonatkozóan is igaz, hogy elsősorban a nem anyanyelvi beszélővel való kommunikációs képesség elérése a cél:

25. *Az én szakterületemen az angol főként a más, nem angol anyanyelvű külföldiekkel való érintkezéshez szükséges.* (3,69)

Érdekesnek találtuk, hogy az ebbe a csoportba tartozó állítások közül csak a 32-es számú mutat szignifikáns eltérést, mégpedig a legalacsonyabb átlagú (3,73) KM és a 4,00 feletti átlagot felmutató többi egyetem között ($F=4,04$; $p=0,008$). Ebből ön-

magában még nem vonhatunk le következtetéseket, erre akkor kerítünk sort, ha már látjuk az összes olyan kérdést, amelyre vonatkozóan KM a többiektől szignifikánsan eltérően viselkedik.

ELF-szerű gondolkodás és az anyanyelvi beszélő nyelvhasználata

Sokakban, de közel sem minden esetben tudatosult az, hogy ők ELF beszélők:

22. *Az az angol, amit én használok, se nem brit, se nem amerikai, hanem az angol nyelv „nemzetközi” változata.* (3,41)

Az angoloról mint lingua francáról való gondolkodás kialakulása szorosan összefügg azzal, hogy az anyanyelvi beszélő elveszíti etalon státuszát. Adatközlőink körében részben mutatkozik egyetértés az anyanyelvi beszélő nyelvhasználata mint elérendő cél vagy mérce elutasítása szempontjából:

2. *Az angoltanításban ma már el kell szakadni attól, hogy mit tart helyesnek egy angol vagy egy amerikai.* (3,36)

A fenti állításra kapott 3,36-os átlag arra utal, hogy a megkérdezettek tudatában biztosan jelen van az ELF, bár az állítással való egyetértés nem teljes: az átlag kifejezi, hogy a megkérdezettek egy része a középértékkel (részben igaz, részben nem) válaszolt erre az állításra, a többiek közül pedig valamivel többen tartották igaznak, mint amennyien nem. Ugyancsak az anyanyelvi beszélő mint mérce elutasítását tapasztalhatjuk a 6. kérdésre adott válaszok alacsony átlaga alapján:

6. *Számomra fontos, hogy amikor megszólalok angolul, azt higgyék, az az anyanyelvem.* (2,41)

Területi megoszlás szerint a fenti kérdések egyike sem mutat szignifikáns eltérést.

A nyelvhasználat egyes területeit megvizsgálva összetettebb képet kapunk. Az írás területén kevésbé van jelen az angoloról mint lingua franca-ról való gondolkodás, és erősebben tartják magukat a hagyományos értékek. A válaszok átlagában az mutatkozik meg, hogy sokak számára az anyanyelvi beszélőkkel azonos szintű íráskészség elsajátítása a cél:

26. *Fontos, hogy úgy tudjak angolul írni, mint egy anyanyelvű.* (3,62)

Ennél mérsékeltőbb az egyetértés az anyanyelvű beszélőkre jellemző idiomatikus nyelvhasználat elsajátítása tekintetében:

16. *Szerintem a magyaroknak szükséges sok angolos szófordulatot és kifejezést megtanulni, amittől „angolosabb” lesz a nyelvhasználatuk.* (3,09)

A területi összehasonlítás mind a 16-os ($F=2,94$; $p=0,034$), mind a 26-os számú ($F=6,458$; $p<0,001$) állításnál szignifikáns eltérést mutat NM és a többi helyszín között. Meggyőződésünk, hogy ez ismét a német nyelv intenzív jelenlétével magyarázható,

a német nyelvnek a mindennapi életben betöltött szerepe szorítja háttérbe az angolt a hallgatók gondolkodásában.

Nem meglepő, hogy az anyanyelvi kiejtés elsajátítása is sokak számára még mindig létező érték:

19. *Számomra érték, ha valakinek olyan az angol kiejtése, mint egy született angolé.* (3,56)
38. *Jó, hogy a nyelvvizsgán az angolos kiejtést is pontozzák.* (3,31)

A kiejtés fontossága mutatkozik meg abban is, hogy az adatközlők többsége nem értett egyet az alábbi negatív tartalmú kérdéssel:

42. *Az angolórán időpocsékolás az érthetőség határán túl foglalkozni a kiejtéssel.* (2,44)

Bár napjainkban – különösen a könnyűzene, a külföldi tv-csatornák és mozifilmek által – körülvész bennünket az amerikai angol, adatközlőink csak kevesen gondolják úgy, hogy a jó kiejtés az amerikai kiejtéssel azonos:

28. *Aki jól beszél angolul, olyan a kiejtése, mintha maga is amerikai lenne.* (2,43)

A területi összehasonlításban a 38. és a 42. állításra adott válaszok között mutatkozott szignifikáns eltérés (38.: $F=3,718$; $p=0,012$ és 42.: $F=3,957$; $p=0,009$). A 38-as számú állítás válaszaiban BP átlaga a legmagasabb (3,62), ezt az NM átlag megközelíti, de a többi szignifikánsan alacsonyabb. Adataink ennek okára nem adnak magyarázatot, ezek feltárására további adatgyűjtés lenne szükséges. Csak feltételezzük, hogy a BP hallgatók számára több a direkt kontaktuslehetőség, és talán több az angol nyelvű média-kontaktus is, ami felértékeli a kiejtéshez kapcsolódó attitűdöket.

A 42. állítással KM hallgatói értettek leginkább egyet (2,72), és ezt a NM átlag megközelíti, de a többi szignifikánsan alacsonyabb. Ha igaz az a feltételezésünk, hogy az NM eredményeket jelentősen befolyásolja a német nyelv fontossága a régióban, akkor érthető, ha a hallgatók az angolos kiejtéssel való foglalkozásra nem akarnak különösebb hangsúlyt fektetni. A KM hallgatók esetében tapasztalt különbséget pedig azzal tudjuk magyarázni, hogy KM környékén feltételezhetően kevesebb a közvetett és közvetlen kontaktus-lehetőség az angol nyelvvel, mint a többi településen, a hallgatók pedig nagy arányban nyilatkoztak úgy, hogy társaik közül sokan csak a nyelv- vizsga-bizonyítvány megszerzése végett tanulják a nyelvet, és ezért az angolos kiejtéssel kapcsolatos attitűdök kevésbé pozitívak, mint máshol.

Az amerikai kiejtésre vonatkozó 28. sz. állításunkra kapott válaszok is mutatnak eltérést a különböző egyetemek hallgatói között. Leginkább a fővárosi hallgatók utasították el azt az állítást, hogy az angolul jól tudók amerikai kiejtéssel beszélnek, a válaszok átlaga mindössze 2,14 ($F=3,346$; $p=0,020$), és NM átlaga nem mutat ettől szignifikáns eltérést. A másik két helyszínünk, KM és DD viszont mintegy 0,5 százalékpontnyival eltér ettől, és a középértékhez közelít, aminek az okát csak további adatgyűjtéssel fogjuk tudni feltárni.

Arra is kíváncsiak voltunk, vajon mennyire tartják adatközlőink elfogadhatónak, ha valakinek az angol kiejtésén érződik, hogy magyar anyanyelvű. A 30. számú állításra kapott válaszok alacsony átlaga azt mutatja, hogy bár az egyetemisták pozitívumként értékelik az angolos kiejtést (lásd 38-as állítás), nem tartják elítélendőnek, ha valakinek a beszédén átüt magyar volta:

30. *Nevetségesnek tartom, ha valakinek az angol kiejtése magyarosan hangzik. (2,15)*

Ez az állítás nem eredményezett szignifikáns különbséget az egyes egyetemek hallgatói között: mindenhol a „nem igaz” tartományba esnek az átlagok.

A hagyományos tankönyvek többnyire azt feltételezik, hogy a nyelvtanuló angol anyanyelvűekkel fog kommunikálni, és hogy ezért meg kell tanulnia úgy viselkedni – köszönni, kezét fogni, érdeklődni, reklamálni stb. –, mint egy angol anyanyelvű. ELF szempontú megközelítésben viszont az a meggyőződés uralkodik, hogy az egymással angolul beszélő két különböző anyanyelvű és kultúrájú félnek nem kell az angol normákhoz igazodnia. A 35. számú állításunk ebben a kérdésben kérte az egyetemisták véleményét. Elutasító válaszaik alapján adatközlőink gondolkodása az ELF állásponthoz áll közelebb:

35. *Aki angolul beszél, annak olyankor igyekeznie kell, hogy az anyanyelvűekhez hasonlóan viselkedjen. (2,10)*

Ennél a kérdésnél sem találtunk szignifikáns különbséget a különböző helyszínek között.

A nyelvi szorongás

Az EU25 statisztikákban elfoglalt gyenge helyezésünk arra készítetett bennünket, hogy olyan kérdéseket is feltegyünk az adatközlőinknek, amelyek esetleg magyarázatot adhatnak nyelvtanításunk eredménytelenségére. Feltételeztük, hogy a vizsgált célcsoportban az egyik lehetséges magyarázat az idegennyelv-használati szorongás jelenléte lehet, és hogy különbség állhat fenn az anyanyelvi, illetve a nem anyanyelvi beszélővel folytatott interakció során tapasztalható szorongás mértéke között.

Az idegennyelv-használati szorongás vizsgálatával néhány évtizede kezdtek el foglalkozni a kutatók, és olyasfajta feszültségként és nyugtalanságként definiálták, amely kifejezetten az idegen nyelvi kontextusban jelentkezik beszédértés, beszédprodukción, illetve nyelvtanulás során (Horwitz 2001; MacIntyre és Gardner 1991). Az idegen nyelvi szorongás befolyásolhatja a nyelvtanuló viselkedését a tanórán (Horwitz, Horwitz és Cope 1986; Piniel 2004), és azt is, hogy az egyén mennyire hajlandó egy adott helyzetben kommunikációt folytatni az idegen nyelven (Gregersen és Horwitz 2002; MacIntyre és társai 1998). Ilyen módon az idegen nyelvi szorongás közvetlenül és közvetve is kihat a nyelvtanulás eredményességére.

Az EU25 statisztikák azt mutatják, hogy azokban az országokban, ahol a nyelveket tudók és ezen belül az angolt mint idegen nyelvet beszélők száma magas, nemcsak az iskolai nyelvtanítást tartják a nyelvelsajátítás fő színterének, hanem előkelő helyre teszik az iskolán kívüli nyelvhasználatot. Aki tehát olyan nyaralóhelyet keres, ahol

mindenki tud magyarul, aki szinkronizálva nézi a mozifilmeket, és aki kerüli az olyan szituációkat, ahol angolul lehetne beszélni, sok hasznos nyelvtanulási lehetőségtől fosztja meg magát. Ha a kutatásunkban megkérdezettek azért kerülik a nyelvórán kívüli nyelvhasználati lehetőségeket, mert frusztrálja őket az anyanyelvi beszédpartner, akkor számukra az ELF központú nyelvtanítás eredményesebb lehet.

Kutatási eredményeink azt mutatják, hogy a megkérdezett egyetemisták nem kerülik az angol anyanyelvű beszélővel való társalgást, az erre vonatkozó 44. állításra kapott válaszok átlaga alacsony. Viszont ha mérsékelten is, de jelen van körükben az anyanyelvű beszédpartnerek által okozott nyelvi szorongás, az erre irányuló állításra adott válaszok átlaga középtérték feletti:

7. *Amikor született angol anyanyelvűvel beszélek, érzem, zavarban vagyok.* (3,31)
27. *Kényelmetlenül érzem magam, ha egy külföldi angolul kér tőlem útbaigazítást.* (2,67)
44. *Kerülöm az olyan helyzetet, melyben egy anyanyelvűvel kellene angolul beszélnem.* (2,41)

Ezzel szemben a megkérdezettek úgy érzik, valamivel biztosabban szólalnak meg angolul egy másik nem angol anyanyelvű beszélő társaságában. Három állításunk vonatkozott erre, és mindegyikre a középtérték feletti átlagot eredményező válaszokat kaptunk:

8. *Könnyedén beszélgetek angolul, ha a beszélgetőtársam olyan külföldi, akinek szintén nem angol az anyanyelve.* (3,43)
18. *Nem lennék zavarban, ha egy nem anyanyelvűvel kellene angolul beszélnem.* (3,32)
41. *Szívesebben beszélek nem anyanyelvűekkel, mint anyanyelvű angollal, mert kevésbé izgulok a hibáim miatt.* (3,18)

A fenti eredmények arra mutatnak rá, hogy az angol nyelv lingua franca-szerű használatának sokak számára szorongáscsökkentő hatása van. Ezt aláhúzza az az eredmény, amit a válaszok területi megoszlás szerinti vizsgálatokor kaptunk. Szignifikáns eltérést mutat a 8-as kérdés ($F=8,673$; $p<0,001$), ahol a BP átlag a legmagasabb (3,98), a többi szignifikánsan alacsonyabb. Ezt az okozhatja, hogy minden bizonnyal a fővárosban van a legtöbb lehetőség nem anyanyelvűekkel angolul beszélni.

Összegzés és következtetések

A kérdéseinkre kapott válaszok vegyes képet mutatnak. Az egyértelmű, hogy a megkérdezett, műszaki-gazdasági tanulmányokat folytató egyetemisták nagy jelentőséget tulajdonítanak az angol nyelvnek, és ez az állítás igaz általában véve is és az angol nyelvnek a választott szakmájukban betöltött szerepére is. Azt is megállapíthatjuk, hogy az angol mint az anyanyelvű beszélők nyelve, illetve mint lingua franca egyaránt jelen van gondolkodásukban. Widdowson (1997) feltételezése, miszerint az ELF voltaképpen angol szaknyelv, a kutatásban részt vevő adatközlők gondolkodásában nem jelenik meg. Várakozásunkkal ellentétben nem állíthatjuk azt sem, hogy az angol

szaknyelv fontosságának a tudatosulása egyben azt is eredményezné, hogy az adatközlők elszakadnak az anyanyelvű normáktól, és az angolról mint lingua franca-ról gondolkodnának.

Különösen az íráskészség elsajátítására vonatkozóan állíthatjuk azt, hogy az anyanyelvűek szolgáltatják a mércét, és kutatásunk ebben a kérdésben a külföldi szakirodalomban található megállapításokat támasztja alá (Seidlhofer és mtársai 2006). A kiejtés megítélésekor is részben jelen van az anyanyelvű beszélőhöz való hasonlóság pozitív értékelése. Az idiomatikus nyelvhasználat, illetve a nyelvhasználatához társuló viselkedési formák megítélése szempontjából viszont az angol anyanyelvű beszélők szerepe elhalványul, és érezhető az ELF-szerű gondolkodás.

Az adatgyűjtést Magyarország négy különböző területén fekvő, és nemcsak a képzési programok, hanem a nyelvi kontaktus szempontjából is különböző lehetőségeket kínáló felsőoktatási intézményében végeztük. A válaszok területi megoszlása arra mutat rá, hogy az angol intenzív hazai és nemzetközi előretörése ellenére a helyi érdekek nem feltétlenül az angol nyelv ismeretét teszik szükségessé. A nyugati országhatár közelében Ausztria közelsége, a napi direkt vagy indirekt kontaktus a német nyelvvel, a gazdasági kapcsolatok, a kölcsönös mobilitás más megítélés alá helyezik az angol nyelvet, mint a többi ország részben. Azt is megállapíthatjuk, hogy a gazdaságilag pillanatnyilag kevésbé dinamikusan fejlődő és kevesebb direkt kontaktust biztosító északkeleti régióban az angol nyelv sokak számára mint vizsgatárgy jelenik meg, és ezzel összhangban a nyelvtanulás és nyelvhasználat megítélése is eltérő eredményeket mutat. Ezzel ellentétes előjellel, de ugyancsak a környezet hatása, az erős külföldi jelenlét és gyakori direkt vagy indirekt kontaktus-lehetőség vezethet ahhoz, hogy a fővárosban tanulók válaszai több szempontból eltérnek a többi egyetemen tanulók válaszaitól, ők erősebben tapasztalják az angol nyelv fontosságát a szakmájukban és a mindennapjaikban, és határozottabban tükröződik válaszaikból az angolról mint lingua franca-ról való gondolkodás.

A nyelvtanítás számára adódó következtetés elsősorban az, hogy a tanároknak is figyelembe kell venniük az ELF jelenlétét a hallgatók gondolkodásában és nyelvtanulási céljaiban, hogy a várható nyelvhasználati igényekhez igazodva lehessen meghatározni az egyes nyelvtanfolyamok célját. Meg kell jelennie az oktatásban a nem angol anyanyelvű beszélővel való kommunikációnak elsősorban a beszédértés és a kommunikációs stratégiák tanítása során. Át kell gondolni az idiomatikus nyelvhasználat fontosságát az adott nyelvtanulói csoport számára, és célszerű csupán a várható szükségleteikre korlátozni a kifejezések, szófordulatok, idiómák tanítását. Bár a nyelvvizsga előtt álló hallgatók még sokáig igényelni fogják a hibajavítást mind az írott, mind a beszélt nyelvben, a vizsgakövetelményt már teljesítettek számára javasolható a hibajavítás és a nyelvhelyesség súlykolásának háttérbe szorítása és a kommunikatív készségek fejlesztésének az előtérbe helyezése, hogy bátrabban merjenek megszólalni angolul, és tudják, hogyan, milyen stratégiák alkalmazásával hidalják át a kommunikációs nehézségeket. Jól látható, hogy akik számára fontos az írás, azoknak az anyanyelvű beszélők normáihoz való igazodás is fontos, ezért az íráskészség tanításánál ehhez is igazodni kell. A kiejtéssel kapcsolatos kérdéseinkre kapott változatos adataink alapján úgy véljük, hogy az anyanyelvű használóét megközelítő kiejtési minta bemutatása nem nélkülözhető, mert sokak számára ez fontos, de azoknál, akiknek ez

nem szükséges vagy nehézséget okoz, az ELF normák szerinti érthetőségre való törekvés kell, hogy legyen az elérendő cél.

Megítélésünk szerint túlmutat a szaknyelvoktatáson és szélesebb körben is figyelemre méltó az adatközlők által nyelvtanulással töltött évek száma és a nyelvtudásukra vonatkozó önértékelésük viszonya. Örvendetes, hogy a megkérdezettek 10,2 százaléka haladó szintűnek értékeli a nyelvtudását, és nem meglepő, hogy ők azok, akik hosszabb ideje tanulják az angolt. Ám ha az Európai Unió statisztikáiban elfoglalt gyenge helyezéseinkre gondolunk, akkor el kell gondolkodnunk azon, hogy átlagosan 8 év angoltanulás után miért csak a minta 10,2 százaléka értékeli haladó szintűre a nyelvtudását. Még inkább elgondolkodtató a skála másik vége. A minta egynegyedét teszi ki azok száma, akik csak kezdő szintre helyezik a nyelvtudásukat, de ennek kevesebb mint a fele tanult csak viszonylag rövid ideig, 1–3 évig angolul. A többiek ennél hosszabb nyelvtanulással sem jutottak el arra a szintre, hogy legalább középfokúnak mondják a tudásukat. Mindkét oldalról nézve arra kell következtetnünk, hogy komolyan tennie kell a szakmának a nyelvtanítás hatékonyságának növelése érdekében, mert nem a nyelvtanulással töltött évek és tanórák számának további növelése, hanem a minőségi oktatás a megoldás.

Következtetéseink általánosíthatóságát természetesen korlátozza az a tény, hogy az országnak nem minden területéről tudunk információkat gyűjteni, de úgy véljük, hogy adatközlőink olyan változatos szakterületekről és az ország olyan változatos régióiból szolgáltatnak adatokat, hogy a kapott eredmények az angol és az angol szaknyelvek oktatói figyelmére érdemesek. Szándékunkban áll a kutatást folytatni, hogy a következő fázisban kvalitatív módszerekkel, interjú adatgyűjtéssel kaphassunk részletesebb és mélyebb betekintést a leendő műszaki-gazdasági értelmiség e rétegének az angol nyelvvel kapcsolatos gondolkodásába.

Köszönetnyilvánítás

A szerzők őszinte köszönetet mondanak a kutatásban részt vevő egyetemek oktatóinak az adatgyűjtés megszervezésében és lebonyolításában nyújtott önzetlen segítségükért.

IRODALOM

- Coleman, H. (1996, szerk.): *Society and the classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Crystal, D. (1997, 2003). *English as a global language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Csizér Kata (2007): A nyelvtanulási motiváció vizsgálata: az angolul és németül tanuló diákok motivációs beállítódása a nyelvválasztás tükrében. *Új Pedagógiai Szemle* 57(6), pp. 54–68.
- Dörnyei, Z. – K. Csizér – N. Németh (2006): *Motivational dynamics, language attitudes and language globalisation: A Hungarian perspective*. Clevedon, UK: Multilingual Matters.
- EACEA (2008): *Key data on teaching languages at school in Europe*. DOI 10.2797/12061
Elérhető: <http://www.eurydice.org>. Letöltve: 2010. augusztus 22.
- Eurobarometer (2006): *Europeans and their languages. Special Eurobarometer 243–Wave 64.3*. Brussels: European Commission. Elérhető: http://ec.europa.eu/education/languages/pdf/doc631_en.pdf
Letöltve: 2010. augusztus 7.
- Firth, A. (1996): The discursive accomplishment of normality. On 'lingua franca' English and conversation analysis. *Journal of Pragmatics* 26, pp. 237–259.

- Graddol, D. (2006): *English next: Why global English may mean the end of 'English as a foreign language.'* London: The British Council.
Elérhető: <http://www.britishcouncil.org/files/documents/learningresearch-english-next.pdf>
Letöltve: 2010. augusztus 8.
- Gregersen, T. – E. K. Horwitz (2002): Language learning and perfectionism: Anxious and non-anxious language learners' reactions to their own oral performance. *The Modern Language Journal* 86(4), pp. 562–570.
- Holliday, A. (1994): *Appropriate methodology and social context.* Cambridge: Cambridge University Press.
- (2005): *The struggle to teach English as an international language.* Oxford: Oxford University Press.
- Horwitz, E. K. (2001): Language anxiety and achievement. *Annual Review of Applied Linguistics* 21, pp. 112–126.
- Horwitz, E. K. – M. B. Horwitz – J. A. Cope (1986): Foreign language classroom anxiety. *The Modern Language Journal* 70(2), pp. 125–132.
- Hu, X. (2004): Why China English should stand alongside British, American and other “World Englishes.” *English Today* 78, pp. 26–33.
- Jenkins, J. (2000): *The phonology of English as an international language: New models, new norms, new goals.* Oxford: Oxford University Press.
- (2005): Implementing an international approach to English pronunciation: The role of teacher attitudes and identity. *TESOL Quarterly* 39, pp. 535–543.
- (2006): Points of view and blind spots: ELF and SLA. *International Journal of Applied Linguistics* 16(2), pp. 137–162.
- (2007): *English as a lingua franca: Attitudes and identity.* Oxford: Oxford University Press.
- Kachru, B. (1996): The paradigms of marginality. *World Englishes* 15, pp. 241–255.
- Kontra, E. H. – Cs. Bartha (megjelenés alatt): Foreign language education in Hungary: Concerns and controversies. *Sociolinguistica* 24.
- Központi Statisztikai Hivatal (2008): Oktatás-statisztikai évkönyv 2007–2008.
Elérhető: http://www.nefmi.gov.hu/letolt/statisztika/okt_evkonyv_2007_2008_080804.pdf
Letöltve: 2010. szeptember 27.
- MacIntyre, P. D. – R. C. Gardner (1991): Anxiety and second language learning: Towards a theoretical clarification. In: Horwitz, E. K. – D. J. Young (szerk.): *Language anxiety: From theory and research to classroom implications.* Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall, pp. 41–54.
- MacIntyre, P. D. – R. Clément – Z. Dörnyei – K. A. Noels (1998): Conceptualizing willingness to communicate in a L2: A situational model of L2 confidence and affiliation. *The Modern Language Journal* 82(4), pp. 545–562.
- Meierkord, C. (2000): Interpreting successful lingua franca interaction. An analysis of non-native / non-native small talk conversations in English. *Linguistik online* 5.
Elérhető: http://www.linguistik-online.com/1_00/MEIERKOR.HTM
Letöltve: 2010. augusztus 9.
- Neuner, G. (2002): Policy approaches to English. Strasbourg: Language Policy Division, Council of Europe. Elérhető: http://www.coe.int/T/E/Cultural_Co-operation/education/Languages/Language_Policy/Policy_development_activities/Studies/NeunerEN.pdf Letöltve: 2010. augusztus 7.
- Pennycook, A. (1994): *The cultural politics of English as an international language.* London: Longman.
- Phillipson, R. (1992): *Linguistic imperialism.* Oxford: Oxford University Press.
- (2001): English for globalization or for the world's people? *International Review of Education* 47, pp. 185–200.
- (2006): English, a cuckoo in the European higher education nest of foreign languages. *European Journal of English Studies* 10(1), pp. 13–32.

- Piniel Katalin (2004): Szorongó gimnazisták a nyelvórán. In: Kontráné Hegybíró Edit – Kormos Judit (szerk.): *A nyelvtanuló: Sikerek, módszerek, stratégiák*. Budapest: Okker, pp. 123–144.
- Pitzl, M-L. – A. Breiteneder – T. Klimpfinger (2008): “A world of words: processes of lexical innovation in VOICE”. *Vienna English Working Papers* 17(2), pp. 21–46.
Elérhető: http://anglistik.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/dep_anglist/weitere_Uploads/Views/views_0802.pdf. Letöltve: 2010. augusztus 19.
- Seidlhofer, B. (2003): *A concept of ‘international English’ and related issues: From ‘real English’ to ‘realistic English’? Autour du concept d’anglais international: De l’anglais authentique a l’anglais réaliste?* Strasbourg: Language Policy Division, Council of Europe.
Elérhető: http://www.coe.int/T/E/Cultural_Cooperation/education/Languages/Language_Policy/Policy_development_activities/Studies/SeidlhoferEN.pdf Letöltve: 2009. október 26.
- (2004): Research perspectives on teaching English as a lingua franca. *Annual Review of Applied Linguistics* 24, pp. 209–239.
- (2005): English as a lingua franca. *ELT Journal* 59(4), pp. 339–341.
- Seidlhofer, B. – A. Breiteneder – M.-L. Pitzl (2006): English as a lingua franca in Europe: Challenges for applied linguistics. *Annual Review of Applied Linguistics* 26, pp. 3–34.
- Widdowson, H. (1994): The ownership of English. *TESOL Quarterly* 28(2), pp. 377–389.
- (1997): EIL, ESL, EFL: global issues and local interests. *World Englishes* 16(1), pp. 135–146.

TINTA KÖNYVKIADÓ

VÁRNAI JUDIT SZILVIA – MÉSZÁROS ANDREA ÉVA

FORDÍTÓKALAUZ

Hogyan igazodjunk el az angol nyelvű jogi és európai uniós szövegek útvesztőjében?

132 oldal, 1990 Ft

A szakfordítás jelentősége napjainkban az egész világon egyre erősödik, és mind többen foglalkoznak fordítással. Európában a folyamatnak az egyik legfontosabb hajtóereje az Európai Unió, hiszen minden tagállam nyelvét érinti az EU hatalmas dokumentummennyiségének a különféle nyelvi irányokban történő lefordítása.

Ennek a kiadványnak az a célja, hogy segítsen mindazoknak, akik gyakorló szakfordítóként, fordító szakos hallgatóként vagy az angol nyelv használójaként az angol nyelvű jogi és európai uniós szövegek jellemző buktatói között szeretnének eligazodni. A könyv a leggyakrabban előforduló problémás helyzeteket ismerteti, olvasmányos stílusban, tudományos igény nélkül. Mini esettanulmányok formájában – háttér-információkkal, magyarázatokkal, javaslatokkal együtt – tárgyal egyrészt olyan angol szavakat, szókapcsolatokat, másrészt pedig olyan magyar nyelvhasználati kérdéseket, amelyek gyakran felmerülnek a jogi és az európai uniós szövegek fordítása során.

A könyv alapjául Várnai Judit Szilvia tíz évnyi fordítási tapasztalatai szolgáltak, amelyeket az Igazságügyi Minisztériumban, majd szabadúszó fordítóként, a Szegedi Tudományegyetem és az ELTE szakfordítóképzőjének óraadójaként és a Cielito Lindo fordítóiroda – az Európai Bizottság egyik beszállítója – vezetőjeként szerzett. Mészáros Andrea Éva író, képzőművész, akinek lelkiismeretes szerkesztési és gyűjtőmunkája nélkül a kiadvány nem született volna meg.

Megvásárolható a kiadóban:

1116 Budapest, Kondorosi út 17.; Tel.: (1) 371-0501; fax: (1) 371-0502

E-mail: info@tintakiado.hu; honlap: www.tintakiado.hu